

FF, June 2013

Brief aan Koning James 1613.
Engels

And so Drebbel returned to England late in 1612. In spite of having held the appointment of chief alchemist to Rudolf, in spite of the present of two thousand crowns from the archduke Matthias, but because, perhaps, of the expensive habits of his wife, he arrived home with very little money, and some time before 24 May he was sending a petition to Henry, Prince of Wales informing him that

“The Lord Mayor has refused him permission to hold a lottery; he has no other means of subsistence. Begg the Prince’s influence with Lord Treasurer Salisbury for leave to have one beyond the jurisdiction of the city.”¹

And to conclude this particular phase in Drebbel’s career we are now going to quote in full in translation the letter which he wrote in Latin to James at some date in 1613, an important letter because it not only gives an idea of what his relations with the king had been before he went to Prague but also provides considerable insight into the manner in which his inventiveness had been employed for the king and the Prince of Wales. The letter reads as follows:

“Some years ago, sublime and mighty King, I have journeyed to Prague in order to make for your Majesty an apparatus according to that which your Majesty had seen, while with the approval and promise of your Majesty to the exalted prince Henry, of blessed memory,² the solemn promise being (myself taking this very much to heart) that I should return within six months. But His Imperial Majesty found much unusual pleasure in my inventions, of which he had seen an example so that in such a short time I could not detach myself from him but he retained me up to the time of his death. Meanwhile the Emperor’s death came to the ears of Prince Henry (whose memory can never be fully valued). Therefore I urged him earnestly by letter to ensure that I should return to him. In consequence I besought Emperor Matthias urgently that he would give me permission so that I could travel back to

¹ Cal. S. P. Dom., James I, 1611-1618, p. 130.

² Henry had died 6 November 1612.

Great Britain but he would not grant my request, alleging that he had need of my help in other things, and under no circumstances would he let me leave his court, unless I obtained from Prince Henry, of blessed memory, a warrant. Finally, I received this, and gave this letter to his Imperial Majesty to read, and he, after reading it, gave me permission to return home, while he made me happy with a favourable present of money for my journey. While this was happening I heard to my unbelievable grief and sorrow of the death of Prince Henry. Therefore, because I have always burned, and still burn, with a great desire to serve your gracious Majesty and to divert you with my inventions, I offer you with humble respect, again with humility, my services and achievements in the highest expectation that your Majesty will derive much exceptional pleasure from them. Of these things I shall here make brief mention.

In the first place I have a means whereby all forms of clockwork are given a continual motion, so that this is selfregulating and automatic, or to explain more clearly—if the hour hand is about two or three hours late in the morning or evening—when the sun shines it will go back to the true hour of the day and even to the minute, of which invention Emperor Rudolf has seen an example.

Secondly, I can make an instrument by which letters can be read at a distance of an English mile, and I do not doubt that your Majesty, as I hope, will support me with money, so that I may be in a position to construct something so large that by this it will be possible to read letters at a distance of about 5, 6, or 7 miles, the letters being no bigger than they usually need be. With the aid of this instrument your Majesty will be able to see what is placed 8 or 10 miles away as perfectly as if it were in the same room as your Majesty. And this instrument will not be like the common optical glasses, for they cannot be copied.

Thirdly I have the skill to construct all kinds of musical instruments which will play themselves by the rays of the sun, and then a very pleasant sound will be heard, of which invention your Majesty has seen only a very incomplete example, that I, as I say, had determined to bring to a more completed condition, namely with an arrangement whereby when the sun shines the curtains and doors of the said instrument would open of their own accord, and a beautiful music would be heard, after which when the sun was hidden behind the clouds, curtains and doors would close

themselves again. In addition I had resolved to connect a fountain to this musical instrument (usually called the 'virginals') from which continuous jets of water would come, and from which when the sun shines, a hundred various rivulets would appear— all very pretty to be seen. Furthermore, Neptune would appear from a grotto of rocks accompanied by Tritons and sea-goddesses, bathing in the water which surrounds the altar of Neptune. Furthermore I shall display a glass filled with water which in a fixed period flows backwards and forwards like the sea, running to and fro in about 40 minutes each 24 hours, with such perfection that from the rise and fall of the water one can estimate the hours and minutes of the day, it being completely self-regulating. But if the sun is over-clouded or has sunk, then the fountains cease to flow, except the two first named which would continue to play. And Neptune would retire into the grotto of rocks accompanied by his following as he sadly laments the absence and the loss of the splendour of the sun. Moreover, Phoebus appears from the clouds, playing on his zither, and seated on his coach with his four galloping horses, and it shall seem as if these are floating on their wings in the air, and the wheels of the said coach shall turn. And all this shall be accomplished by the rays of the sun alone, without any help. In case your Majesty might wish to feast your eyes for a moment on these ingenious movements when the whole sky is clouded, then you will nevertheless be able to do this by simply touching a small glass vessel with a warm hand. If I might be so bold—as most courtiers usually are—to bring to your Majesty's remembrance the promise which you have earlier graciously made to me, then I have already a long time before placed these things fully before your eyes, certainly to the great pleasure and wonder of Your Majesty, I have other inventions of which I make no mention here because I have earlier acquainted Your Majesty with them. To conclude, oh King, I would respectfully advise Your Majesty that you will have already appreciated how much inconvenience and loss I have suffered by the death of Prince Henry when I left the position of paid servant of His Imperial Majesty. [And then Drebbel goes on to ask the King to give him further employment, finally finishing with this somewhat abject petition.]

Lastly, as I kneel at your feet, I implore that Your Majesty will deign to favour me with a brief answer to make me happy. Meanwhile, I and my family will pray to God in united prayer that he will protect Your Majesty as the pupils of His eyes.

Your Majesty's humble and obedient

Cornelis Drebbel." 1

Brief aan Koning James 1613.
Latijn- Nederlands

BIJLAGEN.

(AUTHENTIEKE STUKKEN EN BESCHEIDEN.)

I.

Brief van CORNELIS DREBBEL aan den Koning van Engeland; ad verbum excripta Epistola Cornelii Drebbelij ad Regem Angliae, Journael van JS. BEECKMAN, Fol. 294^{verso} — 295^{verso}, 15^e Meerte 1631.

Uit den inhoud blijkt, dat deze brief ongeveer in het jaar 1613, na DREBBEL'S terugkeer uit Praag, geschreven is.)

Ante aliquot annos, Rex serenissime et potentissime, ut opus aliquod artificiale conficerem pro Vestra Majestate, quo V. M. vidit, quo (*sic!*) post Pragam profectus sum consensu et venia V^{rae} M^{tis} sancte promittens Sereniss. Princ. HENRICO beatis. mem. (serio mihi mandans) me intra 6 menses rediturum; verum cum Ces. M. impense delectaretur meis inventionibus, quarum specimen vidit, tam brevi temporis spatio ab ipso demitti nequivi, sed me ad mortem usque detinuit suam.

Interea obitus Caesareus ad aures pervenit principis HENRICI numquam satis laudandae memoriae; igitur per litteras serio mihi in mandatis dedit ad se ut redirem. Quam ob rem obnixe supplicavi Sereniss. Imper. MATTHIAE ut mihi veniam dare dignetur Magnam Britanniam repetendi, sed petitioni meae annuere noluit, affirmans se opera mea usurum alijs in rebus, nec ullo modo ab aula dimittere me voluit, donec accipiam litteras mandatorias a Sereniss. HENRICO principe gloriosiss. memoriae. Eas tandem accepi et Caesareae M^{ti} le-

Eenige jaren geleden, zeer verheven en machtige Koning, ben ik, om voor Uwe Majesteit een kunstwerk te maken naar (voorbeeld van) dat, hetwelk Uwe Majesteit gezien heeft, — naar Praag vertrokken¹⁾, terwijl ik met goedvinden en verlof van Uwe Majesteit aan den verheven prins HENRY, zaliger nagedachtenis²⁾, de heilige belofte aflegde (mijzelve dit ernstig op het hart drukkende), dat ik binnen zes maanden zou terugkeeren. Maar daar Zijne Keizerlijke Majesteit buitengewoon veel behagen schiep in mijne uitvindingen, waarvan Zij een voorbeeld gezien had, kon ik mij in zoo korten tijd niet van hem losmaken, maar heeft hij mij tot zijn dood toe³⁾ bij zich gehouden. Onderwijl was 's Keizer's dood aan prins HENRY (wiens nagedachtenis nooit voldoende te prijzen is) ter oore gekomen. Daarom drong hij er per brief ernstig bij mij op aan, dat ik tot hem zou terugkeeren. Dientengevolge smeekte ik Keizer MATTHIAS met aandrang, mij verlof te willen geven, om naar Groot Britannië terug te mogen keeren; maar hij wilde mijn

¹⁾ DREBBEL'S vertrek naar Praag valt in October 1610.

²⁾ HENRY of Wales stierf den 6^{en} November 1612.

³⁾ RUDOLF II overleed 20 Januari 1612.

gendas exhibui, quibus perlectis mihi veniam dedit huc redeundi, honorifico me beans viatico ad iter perficiendum.

Haec dum gererentur incredibili meo angore et infortunio intellexi, mortem Ser. mem. Principis HENRICI.

Quapropter, cum maximo desiderio semper flagraverim et etiam nunc flagro sacratiss. Vestrae Mai^{is} inserviendi et eam meis inventionibus delectandi, iterum debita animi subjectione mea officia et servitia humiliter offero optima dimicans spe M. V^{am} haud exiguam ex ijs capturam delectationem. Quarum hic breviter mentionem faciam.

Primò habeo modum omnia horologia perfecte movendi per motum perpetuum, ita ut se ipsa dirigant et moveant, aut, quod magis est, si index duabus aut tribus circiter horis plus aequo mane aut sero protundatur vel retrahatur; ille ad veram horam et minutam diei redibit sole lucente, cujus specimen vidit Imperator RUDOLPHUS.

Secundo conficere possum instrumentum quo litterae per miliare Anglicum legi poterunt, nec ambigo quin, si M. V. velit mihi sumptu succurrere (ut spero) fore ut tantum praestando sim, quo litterae legi possint plus minus 5, 6, aut 7 miliaribus, nec literarum characteres vulgo majores sunt; cujus quoque instrumenti V. M. ea videre poterit quae circiter per 8 aut 10 miliaria fiunt, aequae bene ac si in proprio V. Mis cubiculo acciderent. Nec sunt haec mea

verzoek niet toestaan¹⁾, bewerende, dat hij mijne hulp in andere dingen zou noodig hebben, en op geenerlei wijze wilde hij mij van zijn hof laten vertrekken, tot (tijd en wijle) dat ik van prins HENRY, heerlijker nagedachtenis, een bevelschrift zou ontvangen. Eindelijk ontving ik dat, en ik liet den brief aan Zijne Keizerlijke Majesteit lezen, die na lezing daarvan mij verlof gaf om hierheen terug te keeren, terwijl hij mij gelukkig maakte met een eervol reisgeld, om mijne reis te kunnen volbrengen. Terwijl dit gebeurde, vernam ik tot mijne ongeïoofelijke smart en ongeluk den dood van prins HENRY. Daarom, omdat ik altijd gebrand heb en ook nu nog brand van het groot verlangen, om Uwe geheiligde Majesteit te dienen en Haar door mijne uitvindingen te vermaken, bied ik met verschuldigde onderdanigheid wederom nederig mijne diensten praestatie's aan, in de beste verwachting, dat Uwe Maj. buitengewoon veel genoeg hiervan zal beleven. Van deze zaken zal ik hier in het kort melding maken.

Vooreerst heb ik eene manier, om alle uurwerken op volmaakte wijze eene voortdurende beweging te geven, zoodat zij zich zelve regelen en bewegen, of wat méér is, — indien de uurwijzer twee of drie uur ongeveer, 's morgens of 's avonds méér dan geoorloofd is, vóór of achter loopt (*sic*), — zal hij als de zon schijnt, tot het ware uur van den dag en van de minuut terugkeeren²⁾, van welke

¹⁾ Als oorzaak van die vertraging geeft SVÁTEK eene geheel andere lezing; het is de vraag, of de door DREBBEL gegeven voorstelling wel overeenkomstig de waarheid is.

²⁾ Het is natuurlijk niet mogelijk om, zoolang men met deze bewegings-oorzaak uitsluitend te maken heeft, ooit een *regelmatig* loopend uurwerk te bouwen. Men heeft hier, gelijk gezegd, te doen met de oude thermoscoopwerking (*αἰθήρας*) van HERON en PHILO.

instrumenta similia vulgaribus vitreis opticis: non possunt enim multiplicari.

Tertio et notitiam habeo omnis generis componendi instrumenta musica, quae ☉^e lucente sponte ludant et suavissimum sonum edant, cujus rude solum specimen Vestra M. vidit, quae inquam perfectius et absolutius perficere staturam, eo nimirum modo ut vela et portae eorundem per se sponte claudantur. Praeterea huic musico instrumento (vulgo 'virginals') jungere decreveram fontem ex quo manarent duae scatarugines perpetuo fluentes, et ☉^e lucente inde prodibunt 100 diversi et varij rivuli aspectu longe jucundissimi; *Neptunus* etiam prodibit ex rupe vel petra, comitatus Tritonibus et deabus marinis, lavantes se aqua promanante coram altari *Neptuni*. Supra quod et videri poterit vitrum aqua plenum, fluens et refluens debito tempore ut mare, singulis 24 horis circiter 40 minutis bis ascendens et descendens ea projectione ut ex ascensu et descensu aquae agnosci possint horae et minutae diei semper scripsum sponte dirigens. Verum ☉^e nubilato aut occidente scaturigines finem fluendi facient, duabus supradictis exceptis quae aeternum manabunt, et *Neptunus* cum suo consortio se rursus in rupem vel petram conferet tamquam vehementer deflens absentiam et jacturam splendoris ☉^{is}. Ad haec

uitvinding Keizer RUDOLF een exemplaar gezien heeft.

In de tweede plaats kan ik een instrument maken, waardoor letters op den afstand van eene Engelsche mijl zullen kunnen gelezen worden¹⁾; en ik twijfel niet, of, indien Uwe Maj. mij, gelijk ik hoop, met geld wil steunen, dat ik in staat zal zijn iets zoo groots te leveren, dat daardoor letters op circa 5, 6, of 7 mijlen zullen kunnen gelezen worden¹⁾, en de letters niet grooter dan de gewone letters behoeven te zijn. Met behulp van dit instrument zal Uwe Majesteit ook datgene kunnen zien, wat op ongeveer 8 à 10 mijlen afstand gebeurt, even goed alsof het in de eigen kamer van Uwe Majesteit geschiedde. En deze mijne instrumenten zijn niet gelijk aan de vulgaire optische glazen²⁾ (kijkers), want ze kunnen niet nagemaakt worden (*sic*).

In de derde plaats bezit ik de vaardigheid, om allerhande soort van muziek-instrumenten te maken, die bij zonneshijn vanzelf gaan spelen, en dan een zeer aangenaam geluid doen hooren, van welke uitvinding Uwe Maj. slechts een zeer onvolkomen exemplaar gezien heeft, dat ik, zooals ik zeg, had besloten in meer volmaakt toestand te brengen, namelijk op diè manier, dat, als de zon scheen, de gordijnen en deuren der genoemde instrumenten zich vanzelf zouden openen³⁾, en dat zij eene fraaie muziek zouden

¹⁾ Dit is natuurlijk, evenals het volgende, weder eene schromelijk overdreven voorstelling der geheele zaak. Ook de bewering, dat de letters niet grooter behoeven te zijn dan de gewone, om ze op 8 à 10 Eng. mijlen te kunnen lezen, is zuiver *humbug*.

²⁾ Hier heeten die verrekijkers „vulgaris“; dat er iets geheimzinnigs bij de zijne voorhanden zou zijn, is evenals de bewering, dat die apparaten niet zouden kunnen worden nagemaakt, natuurlijk weer niets dan *blague*.

³⁾ Vergel: HERON, I, sub 17. pag. 99; sub 38, p. 175; sub 39, p. 179 Ed. W. SCHMIDT.

Phoebus ex nubibus prodibit cythara ludens, curruque insidens suocum 4 equis volantibus, qui putabuntur in aere pendere per modum alarum, rotae quoque dicti currus movebuntur; ☉^e obnubilato *Phoebus* sub nubibus se abscondet. Quae omnia per solos ☉^{is} radios absque ulla ope fient. Si V. M. cuperet aulos suos refocillare hisce artificiosis motionibus coelo integro obnubilato, eas agitare nihilominus poterit calida nimirum manu parvum vitrum tangendo.

Si fuissem adeo importunus, ut multi aulicorum consueverunt, V. M^{ti} promissum in memoriam revocando, quod mihi ex singulari gratia clementer fecit, jam pridem haec ad oculus omnia perfecte monstrassem magna sane delectatione et admiratione M^{tis} V.

Sum et alijs instructus inventionibus, quarum mentionem hic omitto, quia pridem de ijs certiores feci.

Conclusionis loco, Ser. Potent. Rex, haec volui M. V. humillime significare, ut vel hinc intelligat quanta damna quamque magna incommoda perpessus sum morte Ser^{ssimi} Principis HENRICI deserens locum stipendiarij et ministri Caes. M^{tis}. Praeterea haec observanter scribunt certior fieri possim, num V. M. propendeat, vel delectetur supra memoratis inventionibus, sperans alterius Regiam V. M^{tem} propensuram. Quam industrius et sedulus fuerim, sub

doen hooren; opdat vervolgens, als de zon achter de wolken was schuil gegaan, gordijnen en deuren zich van zelf weer zouden sluiten. Bovendien had ik mij voorgenomen, om aan dit muziek-instrument (gewoonlijk „*virginals*“ geheeten), eene fontein toe te voegen, waaruit twee voortdurend vloeiende straaltjes kwamen, en waaruit, als de zon schijnt, wel 100 verschillende beekjes te voorschijn zouden komen¹⁾, — alleraardigst om te zien. Ook zal *Neptunus* uit eene grot of rots te vorschijn komen, vergezeld van Tritons en zee-godinnen, die zich in het water baden, dat nabij het altaar van *Neptunus* tevoorschijn treedt. Bovendien zal ook een glas te zien zijn, met water gevuld, dat in een bepaalden tijd heen-en weervloeit²⁾, evenals de zee, in elk etmaal en ongeveer 40 minuten op- en aflopend³⁾, met zulk eene volmaaktheid, dat men uit het stijgen en dalen van het water de uren en minuten van den dag kan opmaken⁴⁾, daar het altijd zich zelve reguleert. Maar als de zon bewolkt is of ondergaat, dan houden de sprankjes op te vloeien¹⁾, uitgezonderd de twee eerstgenoemde, die steeds door zullen blijven loopen. En *Neptunus* zal zich met zijn gevolg weer in de rots of in de grot begeven, als betreurde hij hevig de afwezigheid en het verlies van den luister der zon. Daarenboven zal *Phoebus* uit de wolken te voor-

¹⁾ Dit is weer dezelfde toepassing van den thermoscoop, gelijk die door HERON, PHILO e. a. plaats had. Zulk eene combinatie van Neptunus met Tritons, enz., die op deze wijze bewogen worden, vindt men o. a. ook bij SAL. DE CAUS beschreven; eveneens zulk een hydraulisch orgel, als waarvan hier blijkbaar sprake is.

²⁾ Dit is het door ANTONINI aan GALILEI beschreven „perpetuum mobile“. Dat DREBBEL òf van de geheele werking niets begreep, òf óók hier weer onnoodig gewichtig en geheimzinnig deed, is duidelijk, als men ³⁾ en ⁴⁾ in aanmerking neemt.

³⁾ en ⁴⁾ Ten onrechte beweert hij hier, dat de periodieke schommelingen *regelmatig* waren.

inde meis inventionibus, ut V. M. cum jucunda delectatione gratificarer, pro quibus nihil adhuc accepi admuneraciones a V. M^{te}. Quapropter confido fore et V. M. non sit plane depositura memoriam clementissimi promissi, sed gratuite me cohonestatura sumptu vel pensione annua qua possum me et familiam meam honeste alere et hac ratione ad majora et fructuosiora stimuler inventa, quae sint V. M. magis arrisura.

Tandem humi prostratus supplico V. M^{ti} me brevi responso fortunare dignetur.

Interea temporis ego cum meis dominum junctis precibus invocabimus, ut Vestram Majest. tamquam pupillam oculorum tueatur.

Vestrae Maj^{tis} humiliss. et obedientiss.

CORNELIUS DREBBEL.

schijn komen, spelende op zijn cither, en op zijn wagen zittende met zijne 4 vooruitsnellende paarden, en men zal meenen, dat deze op hunne vleugels in de lucht zweven: ook zullen de wielen van den genoemden wagen bewegen. En dit alles zal gebeuren enkel door de stralen der zon, zonder eenige hulp. Indien Uwe Maj. mocht wenschen met deze kunstige bewegingen Hare oogen te verlustigen op een oogenblik, dat de geheele hemel bewolkt is, dan zal Zij dit desondanks kunnen doen, door met de warme hand een klein glazen vat aan te raken¹⁾. Indien ik zoo indringerig geweest ware, — zooals de meeste hovelingen dat gewoonlijk zijn, — om Uwe Maj. de belofte in herinnering te brengen, die Zij mij vroeger genadiglijk gedaan heeft, dan zou ik U reeds lang alle deze dingen volledigvoorooengevoerd hebben, zeker tot groot genot en bewondering van Uwe Majesteit. Ik beschik nog over andere uitvindingen, waarvan ik hier geen melding maak, omdat ik er (Uwe Maj.) reeds vroeger mee in kennis gesteld²⁾ heb.

Tot slot, o Koning, wilde ik aan Uwe Maj. zeer onderdanig te kennen geven, dat Zij hiermede reeds moge begrepen hebben, in hoe groote tekorten en ongelegenheden ik geraakt ben door den dood van prins HENRY, toen ik de plaats van loontrekkend dienaar van Zijne Keiz. Majesteit verliet. Bovendien schrijf ik met hoogachting, opdat ik zou mogen vernemen, of Uwe Maj. zich aangetrokken gevoelt of

¹⁾ Hieruit blijkt wel duidelijk, dat de geheele opzet met dien van HERON'S thermoscoop overeenkwam en de uitzetting der lucht door de temperatuurverandering daarbij de hoofdzak was.

²⁾ In den brief van JACOBUS I, welke in 1607 in de „Elementen“ afgedrukt werd, worden m. m. *dezelfde* uitvindingen opgesomd.

belangstelt in de bovengenoemde uitvindingen, in de hoop, dat Uwe Maj. zich daarvoor ook verder zal willen interesseeren. Hoe ijverig en naarstig ik in het uitvinden ook altijd geweest ben, opdat ik Uwe Maj., nevens het daarmee gepaard genot, ook een dienst zou kunnen bewijzen, heb ik tot nog toe daarvoor nog geene belooning van Uwe Maj. ontvangen. Daarom hoop ik, dat Uwe Maj. niet geheel en al Hare genadige belofte zal vergeten, maar mij met eene toelage of met een jaargeld zal willen vereeren, waardoor ik in staat gesteld zal worden, om mij en mijne familie op eerlijke wijze te onderhouden, en ik aldus tot nog grooter en voordeeliger uitvindingen zal aangezet worden, welke Uwe Maj. zeker nog meer zullen toelachen.

Tenslotte smee ik, neergestrekt aan Uwe voeten¹⁾, dat Uwe Maj. zich zal willen verwaardigen, mij met een kort antwoord gelukkig te maken. Intusschen zal ik, met de mijnen, den Heer in vereenigd gebed aanroepen, opdat Hij Uwe Maj. als de pupil Zijner oogen zal willen beschermen.

Uwer Majesteit alleronderdanigste en gehoorzaamste

CORNELIS DREBBEL.